

СЪВРЕМЕННИ СТРАТЕГИИ ЗА ОБУЧЕНИЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ В СРЕДНАТА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Мариана Гърмидолова

Според изследванията на редица западни изследователи през първото десетилетие на XXI в. съжителстват седем различни поколения. Според М. Mc Crindle и Е. Wolfinger [13] те са следните:

- на старейшините – това са родените преди 1925 г.
- на строителите – включва родени от 1930 до 1945 г.
- на бейбибумърите – родени в края на Втората световна война до 1965 г;
- на поколението X – това е поколението на родените от 1965 до 1980 г.
- на поколението Y – поколение на децата, родени от 1980 до 1995 г.
- на поколението Z – на родените в периода между 1995–2010 г.
- на поколение „Алфа“ – това е най-младото поколение на родените от 2010 г. насам.

За да се открият спецификите на различните поколения, М. Mc Crindle и Е. Wolfinger правят детайлна характеристика на всяко от тях. Мнението им е, че по този начин ще помогнат на родители и преподаватели да проумеят и разберат своите различия, като намерят път за решаването на възникналите проблеми при комуникацията с тях. Според изследователите анализът на специфичните черти на всяко поколение ще спомогне за откриването на удачни образователни технологии за обучението на съвременните ученици.

За спецификата на новото поколение става въпрос и в научни разработки на Пл. Радев [3] и И. Иванов [2]. Авторите посочват някои отличителни характеристики на новите ученици и подчертават необходимостта от промени в образователния процес във връзка с това.

Съжителството на различните поколения поражда проблеми, част от които се отнасят до образователната сфера. На образователния терен в много случаи се сблъскват поколения, всяко от които има свои специфични културни и комуникационни характеристики. Неразбирането на тези специфики, нежеланието да приемем

„различните от нас”, използването на остарели педагогически модели в обучението и още редица други фактори пораждат липса на интерес от страна на учениците. Тези особености на учебно-възпитателния процес се отнасят и до обучението по изобразително изкуство. Учителите разбират, че някои от ефективните някога методики на работа не водят до успех. Доказателство за това е изследването на J. Ргуог, който анкетира общо 250 000 ученици в колежи и университети за период от 45 години. Според 40% от анкетиранияте в училището често е много скучно [18]. Този процент остава непроменен вече повече от десетилетие.

Този парадокс поражда редица въпроси: Защо днес срещаме трудности в учебно-образователния процес днес? Защо вниманието на днешните ученици не може да бъде ангажирано? Къде се прекъсва връзката?

Според класификацията на М. Мс Crindle и Е. Wolfinger настоящото изследване визира поколението Z. Неговите представители се обучават в момента в 5.–7. клас. Във връзка с това възникват въпроси: С какво именно е характерно то? Нима това поколение е толкова различно?

Да, новото поколение е израснало (и расте) с интернет, видеоигри, Фейсбук, Скайп, MTV, iPod-ите, мобилните телефони, дистанционните устройства. Вниманието му е насочено към социалните мрежи, музиката, видеото, телевизионните програми, игрите. Съвременните технологии имат огромно влияние върху Z поколението, както върху никое друго преди това.

Z поколението наистина ги обожава и поради това погледът му към света е различен от нашия. Прекрачат ли прага на училището, децата от Z поколението се изправят лице в лице с културен шок, тъй като техните учители споделят ценностите на друго поколение. Учителите срещат неимоверни трудности в усилието си да се адаптират към техния свят. Затова пропадта между тях и учениците се задълбочава в синхрон с развитието на технологиите. Това е проблемът.

Поради тези причини се налага да се изяснят спорните моменти, които смушават учителите в процеса на обучение. Това ще спомогне за очертаването на онези образователни стратегии, които ефективно ще спомогнат за разрешаването на този проблем.

В изследванията, посветени на Z поколението, е посочено различно периодизиране на неговите представители. Според R. Berk [6, 7] Z поколението обхваща родените между 1982 и 2003 г. плюс – минус 2 години. Това означава, че през 2013 г. представителите му са на възраст между 10 и 31 години, плюс – минус 2. Според други автори Z поколението включва родените между 1978–1984 г. [12]; според трети – между 1976–2003 г. [8]; Mc Crindle and Wolfinger [13]. Мнението на изследователите е различно.

За обозначаването на Z поколението съществуват много варианти. Изследователите използват разнообразни определения в своите статии и книги:

1. *Децата на хилядолетието*. Названието, използвано от N. Howe и W. Strauss (2000), които посочват, че тези деца са избрали това название за себе си, за да се различат от предходното Поколение X.

2. *Ехобумърите*. Названието е свързано с числеността на поколението и връзката му с бейбибумърите. M. McCrindle и E. Wolfinger [13] приемат, че поколението на бейбибумърите обхваща родените от края на Втората световна война до 1965 г. Бумърите имат ехо, което е много по-гръмогласно от оригинала [19].

3. *Нет поколение*. Определението е използвано от D. Tapscott [20]. То е свързано директно с (Интер)нет и появилите се дигитални технологии през 1990 г., които съпътстват това поколение.

4. *Поколение на децата – трофеи*. Названието изхожда от факта, че всеки побеждава и трябва да бъде възнаграден за усилията си. Тези деца търсят обратната връзка, отговорни са, искат да участват при взимането на решения. На тях се оказва натиск от страна на родителите, за да изпъкнат в училище, в спорта и във всичко, с което се занимават [4].

5. *Дигиталните деца*. Терминът е свързан с цифровата революция през деветдесетте години на миналия век. Това поколение е първото, което израства и се развива едновременно с дигиталните технологии.

6. *Поколение dot.com*. Названието е свързано с обстоятелството, че това е поколение от ученици, които развиват висока компетентност в информационните технологии.

7. *Дигитални аборигени*. Изхожда се от възгледа на аборигените за света, в който всички неща са свързани [21]. Авторите анализират това поведение на поколението от антропологична гледна точка.

8. *Следващите*. Може да се приеме като жаргонна версия на Следващото поколение.

9. *Дигитални туземци* (Ф. Ширмархер ги определя като „пришълците в този нов свят”). Така ги нарича М. Prensky [14, 15, 16]. Според фактора „степен на боравене с информационните технологии”, той откроява следните четири категории хора: **Чужди на дигиталното** (Digital Aliens), **Дигитални имигранти** (Digital Immigrants), **Адаптиращи се към дигиталното** (Digital Adaptives), **Дигитални туземци** (Digital Natives). Към **Чужди на дигиталното** М. Prensky причислява хората над 65-годишна възраст. Това са поколенията на старейшините и строителите. Те са предшественици на технологиите. Интернет, онлайн игрите и социалните мрежи са напълно чужди понятия за тях. **Дигитални имигранти** обхваща поколението бейби бум, тоест хората на възраст от 47 до 64 г. Достигнали са зряла възраст без дигитални технологии. Една част от тях сполучливо се възползват от новите технологии, а останалите ги приемат с неохота. **Адаптиращи се към дигиталното** включва поколението X – от 32 до 46-годишна възраст. Дигиталните технологии се появяват в юношеските години на това поколение и го превръщат в консуматор.

Дигиталните туземци включва поколения Y, Z и “Алфа”. Те живеят, потопени в дигиталните технологии, развиващи се през 90-те години. Дигиталният е техният роден език, владеят езика на компютрите, видеоигрите, интернет и са прекарвали целия си живот в обкръжението на компютрите, клетъчните телефони, интернет и дигиталните приспособления.

Учителите на Z поколението не разполагат с модерни технологии. М. Prensky ги нарича „дигитални имигранти”. За тях съществува и друго определение – „безгрижното поколение”, тъй като то се е развивало в период на икономически възход, получило е добро и евтино образование и е постигнало добра професионална кариера [1]. Авторите посочват, че в България поколението на дигиталните имигранти има по-специфични особености. В периода на своето развитие бейбибумърите са прикривали от децата всяка информация, която противоречи на мнението на политическия режим. Но в зрялата

си възраст дигиталните имигранти се сблъскват с кризата на прехода. „Потребността от сигурността на предходните години и потребността от свободата на новото време трансформират бавно и мъчително нагласите. С падането на Желязната завеса светът се отваря и постепенно се удовлетворява потребността от реална информация. Това е поколение, за което средното образование беше задължително и социално осигурено. То беше възпитано в училище на ред, дисциплина, изпълнителност, търпение, задължително полагане на труд в един от ваканционните месеци. Забавленията имаха вечерен час и ограничения за вида музика, облекло, поведение. Бейбибум поколението израсна с книгите, радиото, телевизията и достигна зряла възраст без дигитални технологии. Една малка част от представителите на бейбибум поколението отхвърлят приложението на дигиталните технологии тотално, други го приемат с неохота, а трети се възползват от предимствата им и ги овладяват, но по-бавно от следващите поколения.” [1].

Според Т. Van Slyke разделянето на „родени” и „имигранти” хомогенизира характеристиките на членовете в групата. Съставът на групите е много по-разнообразен по отношение на възможности, ценности, отношения. Според Т. Van Slyke не всички ученици се вписват в модела, предложен от М. Prensky. Не всички обичат да играят на видеоигри, не всички имат компютри. Не е задължително обучението да се вписва в стереотипа на дигитално родените. От друга страна, дигиталните имигранти не са задължени непременно да говорят езика на технологиите, за да бъде обучението им ефективно. Някои от тях са усвоили методите, насочени към обучаващите с или без компютри. Взаимодействието на технологията в образователния процес трябва да бъде специфична в зависимост от контекста.

Н. Jenkins [11] смята, че дигитално родените са усъвършенствали технологичните знания. Но те имат различно ниво на достъп и интерес към развиващите се технологии. Вместо да се фокусира върху неадекватността на дигиталните имигранти, авторът подчертава, че те носят някои неща от стария свят, които все още представляват ценност. Факт е, че дори един голям процент от работещите в Силиконовата долина са имигранти.

Трябва да се има предвид, че изследването на М. Prensky не е типично за всички ученици и студенти. Хора с по-ниски доходи

използват интернет по-малко, докато онези с високи доходи използват компютрите за провеждане на изследвания, проекти и анализ на информация. Тези изследвания не са приложими и за страните от Европа, където икономиката и социално-икономическата структура ограничава достъпа, закупуването и използването на технологиите.

Тъй като изследването ни е насочено към средната училищна възраст, определението, което ще използваме за това поколение в настоящата разработка, ще бъде **нет поколение**.

Едно любопитно проучване на Bonatici сочи, че когато нет поколението стане на 21 години, то вече ще е прекарало 20 000 часа в гледане на телевизия, 10 000 часа в разговори по телефона и 5000 часа в четене. При такава липса на пропорционалност по отношение на четенето и остро игнориране на книгите ще се стигне до колективна загуба на контекста и историята, ще се пренебрегнат възникналите конфликти и идеи. Към това можем да добавим и самата кибер-комуникация като фактор, който влошава езика на комуникацията и качествата на знанието. Трябва да се има предвид и намаляването на гражданското самосъзнание, което ще доведе до проблеми на нет поколението във връзка с бъдещите национални политики и управлението на обществото.

Ако на учениците не се даде възможност да учат, използвайки своите сили и стилове на учене, ще им бъде безинтересно в клас. Това касае особено учебно-образователния процес по изобразително изкуство, който, според новите проекти на МОМН ще приключи в края на седми клас. В настоящия момент той все още включва и осми клас. Уроците по предмета Изобразително изкуство се отличават с висока емоционалност и в много случаи проява на незаинтересованост от страна на учениците. Поради това е необходимо много точно да определим особеностите на нет поколението и на базата на това да проявим гъвкавост, търпение и рефлексивност.

През последното десетилетие в тази насока са направени проучвания от представители на много научни институти и образователни организации. R. Berk [6, 7] анализира данните и определя 20 доминантни характеристики на ученето, специфични за нет поколението:

I. Технически грамотни. Нет поколението е израснало с новите технологии. Технологичните приспособления са втора природа за него. През целия си живот децата от нет поколението са били

обкръжени от инструментите и играчките на дигиталната епоха. Очакват информацията да им е под ръка. Опитът с технологиите им е помогнал да взимат решения бързо. Изправени са пред огромно количество информация, но понякога им липсва умение и разбиране как да откриват, оценяват, използват и представят тази информация. **Това налага те да бъдат научени да мислят критично и да овладеят компютърната грамотност.**

2. Разчитат на търсачките в интернет. Това поколение разчита на интернет за информация. Според R. Berk Нет поколението разчита на различни търсачки в интернет пространството. Учениците не желаят да се затрудняват. Поради факта, че владеят информационните технологии, те надценяват способността си да търсят и намират онлайн информация. Огромна част от тях смятат, че търсачките подхождат идеално на стила им на живот въпреки, че информацията в библиотеките е много по-точна и може да се разчита на нея.

3. Интересуват се от мултимедийни средства. Представителите на Нет поколението са свикнали да се забавляват, предпочитат високите скорости, достъпната музика, видео, игри, информация. **Предпочитат интерактивните средства пред пасивните методи.** Поради това някои изследователи ги сравняват с номадите – получават каквото поискат, когато го поискат и където го поискат. **Използването на тези средства в класната стая е типично за тяхната култура.**

4. Създава интернет съдържание. Част от Нет поколението създава свои уебсайтове, блогове с изображения и оригинални свои творби, качва филми в YouTube. Учениците участват в интернет със свои коментари и оценки.

5. Действат скоростно. Нет поколението е израснало с високите скорости, то се нуждае от тях във всичко, с което се занимава. Това означава, че околната среда трябва да се адаптира към този начин на действие и ако не го стори, те ще напуснат средата, която обитават. А това означава, че ще проявят пълна незаинтересованост и към уроците по изобразително изкуство.

6. Учи чрез откриване. Нет поколението предпочита да учи по-скоро чрез решаването на проблеми и намирането на решението им, отколкото да му се казва какво да прави или да чете инструкции и учебници. Това произтича от опита на учениците с игрите и намирането

нето на решения. Така че в процеса на обучение в училище тези умения просто се пренасят. **Нет поколението е експериментатор, то трябва да е ангажирано, обучението му да е свързано със симулации и ролеви игри. Тези игри ще позволят на учениците да се въплътят в ролята на експерти, учени, специалисти – нещо, което не е възможно в реалния свят.** Учениците не са зрители, а участници в една култура, наречена от Н. Jenkins, „култура на участието”. Колкото повече те се включват в образователния процес, толкова по-интересен става новият материал, по-лесно се запомня и разбира. От друга страна, учениците са мотивирани да влязат в класа.

Тук е мястото да споменем една мисъл на Конфуций: „Каж ми и аз ще забравя. Покажи ми и аз ще запомня. Включи ме и аз ще разбера”. За да бъдат учениците заинтригувани, ние отреждаме важно място на интерактивната образователна среда.

7. Учене чрез метода на пробите и грешките. Нет поколението ще използва различни методи, за да реши поставената задача. Ще греша и ще започва отново отначало. Учениците ще потърсят помощ само, ако сами не се справят. Предпочитат да работят с компютрите.

8. Много задачи (Multitasking). Нет поколението може да върши с лекота много неща едновременно. Неговите представители се справят едновременно с няколко дейности – чатят, изпращат си съобщения и писма, говорят по телефоните и сърфират в интернет. Смесването на играта и работата е част от техния стил на живот.

Този стремеж към едновременно участие в различни дейности обаче има пагубни влияния върху креативността, гъвкавостта и спонтанността. Натискът да се справяме с различни проблеми и от различно естество има негативни емоционални и социални последиствия. Това е една реална опасност, тенденция в съвременния технологичен свят, която води до изравняването на човека с компютрите. Един от начините за справяне с този проблем, е обръщането към света на изкуството.

9. Неустойчиво внимание. Нет поколението е привърженик на индивидуализма, то е егоцентрично, с внимание, насочено към екрана. То е забравило значението на четенето. В резултат на дигитализацията при нет поколението се забелязват проблеми във връзка

със съсредоточаването. Една от причините за това е стремежът на учениците да се справят с много неща едновременно. Тези деца са трудни за обучение, лесно се отегчават, бързат и винаги са готови да преминат към следващата задача. Ако тази тенденция продължи, за тях ще бъде трудно да изпълнят поставените цели и сбъднат мечтите си, особено ако възникнат неочаквани обстоятелства. Те искат да постигат резултати веднага и да бъдат похвалени за участието си. Неустойчивостта на вниманието им изисква да се намали обема от информация, който се предлага в учебниците.

10. *Комуникират визуално.* Учениците от нет поколението са визуално грамотни и се чувстват комфортно, когато са заобиколени по-скоро от изображения, отколкото само от текстове. Голяма част от тях не обичат учебниците, не им допада четенето на книги, въпреки че го правят, когато е необходимо [22]. Смятат, че принтираната информация е чиста загуба на време и е много скъпа [9]. **Предпочитат да разчитат графики, визуална информация, изображения от всякакъв характер като картинки, видео, фотографии, знаци и т.н.** Комуникират чрез заснети фотоси с мобилния телефон или чрез записи на видеокамерата в социалните мрежи. Научните изследвания на нет поколението сочат, че онази част от техния мозък, свързана с визуализирането, е далеч по-добре развита при тях, отколкото при учениците на същата възраст преди 20 години. Това се дължи на възможността им да използват придобивките на модерните технологии. **Нет поколението е мултимодално, затова с него трябва да се комуникира чрез различни познавателни канали.**

11. *Нуждаят се от социална комуникация „лице в лице“.* Връзките са от огромно значение за Нет поколението. **Освен комуникацията в социалните мрежи, нет поколението спомага за стабилизирането на персоналните връзки, за взаимното сътрудничество и взаимодействие [10].** Някои от учениците възприемат класа си като възможност за осъществяването на комуникация. Те ходят на училище, по-скоро, за да чатят със съученици и приятели, отколкото да слушат учителите си, независимо, че могат да вършат и двете неща едновременно. Желаят да комуникират не само със съучениците си, но и с личности, които са значими за техния

живот, като учители и родители. Като следствие от привикването му към телевизорите и компютрите, Нет поколението няма да бъде заинтересовано от контактите си с хората „лице в лице”. Социалните контакти са важни за изграждането на взаимно доверие, но те са изместени от сайтовете в мрежата. Вместо да се интересува от изражението на лицето, нет поколението посвещава времето си на атрактивните екранни забавления. Изследвания сочат, че тази страст води до намаляване на окситоцина (хормон, свързан с прочитането на лицевото изражение) в сравнение с предходното поколение.

Това е още един минус, който е следствие от развитието на съвременните технологии. Учениците предпочитат да комуникират основно чрез социалните мрежи и пренебрегват директното общуване.

12. *Емоционално отворени.* Представителите на Нет поколението лесно изразяват своите чувства. Отворени са към възможностите да срещат нови хора, да споделят лична информация, да пишат истории в блоговете, Facebook, Twitter.

13. *Приемат разнообразието и мултикултурализма.* Сърфирането в интернет има своите негативни, но и позитивни последици. Изследванията на J. Pryor (2009) сочат, че **комуникирането на нет поколението с целия свят чрез глобалните мрежи съдейства за развитието на толерантността, усещането за мултикултурализъм и способността да се работи с разнообразни групи от хора.** Нет поколението е отворено към разнообразието по отношение на расова, етническа и сексуална ориентация.

14. *Предпочитат груповата работа и сътрудничеството.* Един от плюсовете на нет поколението е, че предпочита да работи по-скоро в екипи, отколкото индивидуално. Сътрудничеството спомага за развитие на колективната интелигентност чрез изследване, аргументация и потапянето в морето на знанието.

15. *Стремят се към подходящ стил на живот.* Учениците от нет поколението се нуждаят от гъвкавост. Те искат училището да съответства на техния стил на живот.

16. *Притискани са, за да успяват.* Представителите на нет поколението усещат натиска от страна на своите родители да успеят да реализират своите мечти. Ориентирани са към целта. Някои от тях дори правят петгодишни планове. Фокусират се върху кратко-

срочните достижения за сметка на критичното мислене и задълбоченото учене. Запознати са с конкуренцията на пазара на труда.

17. *Постоянно се нуждаят от обратна връзка.* Учениците на нет поколението желаят техните усилия и достижения да бъдат отбелязвани. За тях е важно да получават скоростна обратна връзка в училище за тяхното участие и роля в учебния процес. Предпочитат обективните методи на оценка.

18. *Стремеж към постоянно удовлетворение.* Скоростта, с която учениците от Нет поколението оперират в своя живот, ги удовлетворява. Техните нужди онлайн се задоволяват бързо. Но когато тази тяхна необходимост бъде пренесена в друга област, каквато е училището, удовлетворението не е постоянно. Оценка им на тестове и при изпълнението на задачите доказват това. Липсата на търпение причинява неудовлетвореност и отегчение.

Нет поколението е свикнало да решава скоростно проблемите. То **трябва да бъде ангажирано, заинтересовано, да се забавлява**. Ако ли пък не, тогава скуката и нетърпението надделяват. Играта и работата се допълват. Представителите на това поколение са свикнали да постигат победа, като едновременно с това се забавляват така, както и в играта, когато побеждават противника. Искат резултатите да бъдат незабавни и да бъдат удовлетворени от постиженията си.

19. *Отговаря бързо и очаква бърз отговор.* Децата от нет поколението очакват всеки един човек да реагира бързо в процеса на комуникацията. Не са толерантни при закъсненията. Ако те са точни на молбите и запитванията, бъдете и вие такива.

20. *Предпочитат да използват клавиатурата, отколкото да пишат на ръка.* За нет поколението е странно да пише на ръка. Децата предпочитат да използват клавиатурата, да пишат есета, класни работи, да подготвят домашни задачи.

Посочените двадесет характеристики са типични за повечето представители на нет поколението. Разбирането на тези специфики е важно, за да се осъществи резултатна комуникация с тях. Необходимо е да познаваме тяхната култура, когато работим с тях. Трябва да вземем предвид и техните интереси, стилове на учене, както и начина, по който мислят. Ако изхождаме от тези специфики, можем да създадем и внедрим в учебната практика успешни модели на обучение, които ще

мотивират представителите на Нет поколението да участват в учебния процес и да бъдат удовлетворени от постигнатото.

Характеристиките, поведението и навиците на учениците от средната училищна възраст очертават спецификата на стратегиите на обучение. За да бъдат те ефективни, трябва да вземем под внимание всяка специфика на нет поколението и това, как техниките на обучение могат да бъдат използвани, за да се привлечат неговите интереси и да се провокира интелигентността му.

За да ни предостави различни възможности и варианти да работим с представителите на нет поколението, R. Berk извежда най-общо стратегии на обучение, които свързва с основните характеристики на съвременните ученици. Според автора, те са подходящи и приложими към съдържанието на всяка научна област, учебна дисциплина и образователно ниво.

Става ясно, че ролята на традиционния, говорещ учител отпред пред класа (предавателят на знанията) е изместена от фасилитатора на знания, диригента, ръководителя на знанието, което ученикът открива чрез сътрудничество с другите.

Съвременният образователен процес е арена на взаимодействие между представителите на бейбибумърите и X поколението, от една страна, и представителите на нет поколението – от друга. Интеракцията между двете поколения е проява на комуникация между две различни социални групи с различна култура. Трудностите при решаването на проблемите произтичат от нежеланието или неспособността на представителите на едното и другото поколение да приемат специфичните характеристики на социалната роля и на личността [1].

Според Т. Стойцова интеракцията между тях се влияе от възрастово специфични стереотипи, интерференция на различни мировгледни и ценностни ориентации, употреба на характерни лексикални, синтактични и стилистични форми (жаргони, стилизирани книжовни форми и др.), специални нагласи и очаквания към представителите от различното възрастово поколение.

М. Цветкова смята, че противоречието между “стара” и “нова” култура трябва да се разреши не чрез противодействие, а чрез хармонизиране в името на младото поколение.

Характеристики	Стратегии на обучение
<i>Технически грамотни</i>	Да се използва обединяваща технология, изразена в задачи в клас и за домашна работа, дейности, демонстрации; да се използва музика, видеоклипове, видеоигри, блогове, търсачки; продукти, които са анимирани, онагледени и интерактивни; да се вземе под внимание виртуалната реалност, симултанна и игрова активност; дигиталните устройства, трябва да бъдат преносими и достъпни, а не локално свързани.
<i>Разчитат на търсачките в интернет</i>	Ангажирайте учениците със задачи, които изискват умения да се работи с търсачките; давайте упражнения, които карат учениците да мислят креативно във връзка с информацията и това, как да я използват и интерпретират; фокусирайте се върху уменията как да се търси информацията.
<i>Интересуват се от мултимедийни средства</i>	Използвайте любимите на учениците музика, видео, игри и др. и задачи, които ги свързват помежду им и с вас чрез съдържанието на темата; учениците могат да се учат от огромното разнообразие на източници за информация и то често напълно спонтанно; структурирайте задачите и оценките като използвате електронно портфолио.
<i>Създават интернет съдържание</i>	Давайте на учениците възможности да си сътрудничат в уебсайтове, да създават блогове и микроблогове, да качват видео в YouTube, да определят състава на участниците във видео със съответно съдържание.
<i>Действат скоростно</i>	За да учат учениците колкото е възможно по-бързо, позволете им да работят със скоростта, с която могат в колкото се може повече дейности, давайте задачи и упражнения за активно учене; учениците трябва да бъдат ангажирани и да взимат участие в процеса на учене, в противен случай ще се почувстват отегчени и нетърпеливи, в резултат на което ще спрат да идват в училище..

<i>Учат чрез откриване</i>	Скъсете своите лекции, увеличете груповите дискусии, преместете фокуса си върху методи, насочени към обучаващия; планирайте игри, симулации, импровизации, ролеви игри със специфични обучаващи резултати на живо и във виртуалното пространство; осигурете проучвателни, откривателски, проблемни упражнения на принципа на пробата и грешката; когато изследват, давайте на учениците шанс да работят активно с разнообразни методи; изисквайте от учениците да създават портфолио. Фокусирайте се върху критичното мислене и решаването на проблеми. Това е по-добре от механичното запаметяване на информацията.
<i>Учене чрез метода на пробите и грешките</i>	Давайте задачи, в които учениците, индивидуално или групово, да могат да тестват своите собствени стратегии, да търсят решения; учениците желаят да контролират сами процеса на учене, което предполага включване на неконвенционални методи; насърчавайте използването на брейнсторминг, мисленето, фабрики за мисли и вземането на решения.
<i>Много задачи</i>	Разрешете на учениците да се занимават с много неща едновременно: те могат да ви слушат, да пишат на клавиатура, да слушат музика, да играят онлайн игра, да изпращат съобщение или писмо чрез телефона или електронната си поща. Не се обиждайте, ако вниманието им е раздвоено и не е фокусирано върху вас. Неразумно е да очаквате вниманието им да бъде фокусирано, докато не намерите начин да го уловите.
<i>Имат неустойчиво внимание</i>	Устойчивостта на вниманието на учениците е свързана преди всичко с интереса към дейността. Те могат да играят игри с часове. Стремежът им да се справят с много задачи ги прави разсеяни. Използвайте стратегии, които ще ангажират вниманието на учениците по различни начини. Преминете бързо през съдържанието, или още по-добре – позволете им да преминат през него като използват новите технологии.

<i>Комуни-кират визуално</i>	Включете графики, образи, визуални презентации, видео от телевизионни програми, филми, използвайте YouTube. Направете демонстрации с музика и пародии на телевизионни програми, сцени от филми, шоута, за да илюстрирате понятието, теорията или процедурата. Възложете им да направят визуални демонстрации с музика и да ги изиграят в клас, видео или други визуални продукти. Използвайте триизмерността за игрите и симулациите.
<i>Нуждаят се от социална комуникация „лице в лице”</i>	Дайте на учениците възможности да си взаимодействат и сътрудничат в процеса на обучение по двойки и малки групи в реалната и виртуалната среда. Работете заедно с учениците. Срещайте се с тях самостоятелно или групово.
<i>Емоционално отворени</i>	Използвайте методи, които поощряват взаимодействието и споделянето на идеи като дискусии, упражнения за сътрудничество, дигитално разказване на истории чрез блогове и социалната мрежа.
<i>Приемат разнообразието и мултикултурализма</i>	Системно включвайте в работата си проблеми, свързани с разнообразието – има ли разнообразие в класа, има ли представители на различни култури. Дайте възможност на представителите на различните култури, пол, етноси и раси да участват в разнообразни дейности, по-специално в групови задачи в класни и извънкласни форми на работа.
<i>Предпочат груповата работа и сътрудничеството</i>	Създайте атмосфера на екипност, където вие сте част от екипа, например групови проекти, изследване и задачи. Използвайте колективната им интелигентност като им помагате да изследват колективно, да спорят, да обменят мнения и идеи, да усвояват нови знания в Уикипедия, в блоговете, да създават електронни портфолия, насърчавайте симулациите и виртуалните ролеви игри. Използвайте импровизации и упражнения в сътрудничество в класа. Изберете група, която е извън класа и ще работи с група в класа онлайн. Изберете група ученици, които ще създадат визуални демонстрации, видео или други продукти и ще ги представят в клас. Учениците ще се съвещават извън класа, ще обработят информацията, ще изтеглят информацията от интернет и ще се обучават взаимно.

<i>Стремят се към подходящ стил на живот</i>	Ако учениците ви са нетрадиционалисти, отнасяйте се с внимание към тяхната работа и изискванията на семействата им, когато планирате активностите в клас. Вземете предвид близостта им до училището, когато определяте дейностите на сътрудничество между групите в класа и извън него.
<i>Притискани са, за да успеят</i>	Провокирайте интелигентността на учениците и техните стилове на учене, за да дадете шанс на всеки ученик да успее в клас. Наблегнете върху критичността на мисленето и задълбоченото учене. Те са по-добри от припомнянето на фактите. Давайте честна оценка на техните достижения. Използвайте електронни портфолия.
<i>Постоянно се нуждаят от обратна връзка</i>	Осигурете регулярна и навременна обратна връзка – позитивна или негативна, разпечатка, онлайн, лице в лице.
<i>Стремеж към постоянно удовлетворение</i>	Ако третираме учебния процес като игра, ще бъде много по-ефективно. Учениците от нет поколението се нуждаят от постоянно удовлетворение, което може да бъде доставено чрез игрите. Отчитайте необходимостта на учениците от бърза и постоянна оценка при връщане на възложените домашни работи, при публикуване на резултатите от изпитването в мрежата и други форми на обратна връзка. Учете учениците да се контролират при закъснялото оценяване от страна на учителя. Стимулирайте търпението, а не поведението, демонстриращо досада и безизходица.
<i>Отговаря бързо и очаква бърз отговор</i>	Ако е възможно, отговорете още същия ден на електронните писма, което е от значение за учениците.
<i>Използват клавиатурата, вместо да пишат</i>	Насърчавайте учениците да си водят бележки и да изпълняват задачите в клас, изисквайте есета, писмени разработки по поставена тема, статии и отчет за резултатите от изследването като използвате нужния софтуер.

Основната грешка на консервативно мислещите, както отбелязва и куртурологът И. Стефанов, е срещу всяка нова вълна на модели на поведение и интереси да се противопоставят модели „де-моде“, да се противодейства на новите реалности чрез остаряла система от образци, които да достигат до съзнанието на младите. Новата ситуация в културата е и неоспорима реалност със субект младото поколение, диференцирано и обединено върху субективни капризи, върху хаос на усещанията, върху спонтанност на реакциите и върху адекватни на променящия се свят културни практики.

Затова и преходът към новите стратегии на обучение се забавя. Този преход продължава повече от десетилетие, процесът на обучение се променя от методи „насочени към учителя“ към методи, „насочени към обучаващия“.

Драматичният контраст между това поколение и предходните засилва необходимостта и значението на техники, насочени към обучението, комбинирани с най-новите технологии. Ако тези техники не се променят и не се адаптират, учениците няма да присъстват в клас. Те трябва да се чувстват свързани с учителя и със съучениците си лице в лице и онлайн. За целта може да се използват три техники за комуникация: един по един (имейл), един към останалите (групи, отговарящи за новините и съобщенията) и всички към всички (чатове).

Като имаме предвид спецификите на нет поколението можем да направим извод, че повечето от съвременните образователни системи не са актуални, тъй като вече са остарели и не са подходящи за съвременните ученици. Поради това атмосферата в клас става непоносима за учителите. Необходимо е да се обмислят бъдещи промени, което трябва да стане бавно и постепенно.

В съвременния свят са променени реалиите на културата. Изкуството се експонира извън галериите и частните колекции, то вече е част от нашето ежедневие. Това води до разширяването на смисъла на понятието „художествена култура“. Художествените творби са свързани с културните изяви от нашия живот, те са част от масовата култура, която намира подобаващо място в живота на съвременното общество.

Следствие на това е променена и функцията на учителя по изобразително изкуство. Той е загубил своята роля на единствен оценъчен авторитет и източник на информация за изкуството. Пре-

върнал се е в навигатор на важните ориентири за развитие на учениците. Промените, настъпили в новото поколение ученици, са причина учителят да търси нови, интересни, провокиращи и разнообразни методи на работа, да използва съвременните технологии, нови образователни стратегии, за да провокира интереса им към изобразителното изкуство и културата като цяло.

В съзвучие с тези тенденции е новата дидактическа парадигма, чиято същност изкрystalизира под влиянието на второто поколение технологии (Web 2.0). Тя дава възможност на учениците не само да намират и свалят информация (Web 1.0), но и да работят съвместно и да поместват в информационното пространство нова текстова или визуална информация.

Съгласно разбиранията на *конективизма* (теорията за процеса на обучение в информационната сфера), динамиката на отношенията в модела „учител – ученик” трябва да бъдат променени. Новата роля на учителя е „експерт-помощник”. Учителят изпълнява нови роли: филтрира информацията, той е настойник, майстор и партньор. Трябва непрекъснато да търси нова информация, да я отразява, да се квалифицира, да работи в интернет. Нужно е да работи съвместно с учениците в проекти и да провежда с тях съвместни изследвания.

Конективизмът изисква открито образование за всички, без анализиране на изходното ниво на знанията и уменията на учениците; използването на технологии на дистанционно обучение; обсъждане в социалните мрежи, без да се изисква абсолютно подчинение на ученика пред учителя. В педагогическия процес протича непрекъснат обмен на информация и опит, които се превръщат в база за педагогическо взаимодействие от нов тип.

Както се вижда, очертаните особености на учениците от нет поколението изискват нови стратегии на обучение. В тази насока ние се придържаме към следните правила:

- Поощряване и поддържане на учениците (особено в случаите, когато не са уверени в себе си)
- В процеса на преподаване се придържаме към емоционално и енергично поведение
- Създаване на атмосфера на ниска тревожност в класа
- Да се избягват техники на обучение, които причиняват стрес – неочаквани контролни и тестове

- ⇒ Зачитане на индивидуалното мнение на ученика
  - ⇒ Не се правят корекции, които могат да унижат ученика пред класа
  - ⇒ Да се даде възможност на учениците да говорят за собствената култура и интереси
  - ⇒ Да се създаде познавателна среда, насочена към постигане на успех
  - ⇒ Да се отбелязва успехът и достиженията на всеки ученик.
- Съобразяването с тези правила, познаването на спецификите на нет генерацията и стратегиите на обучение във връзка с това, ще спомогне за ефективното обучение в часовете по изобразително изкуство и ще мотивира учениците да работят.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бораджиева, Цонкова, 2012*: Е. Бораджиева, Д. Цонкова. Проблеми на комуникацията обучаващ – обучаем. // *Личност, мотивация, спорт*. Т. 17, София, НСА ПРЕС, 2012.
2. *Иванов, 2011*: И. Иванов. По пътя към постмодерната дидактика. // *Обучението като път към образованието*. Сборник с материали по случай 60-годишнината на проф. дпн Пламен Радев. Пловдив, 2011, с. 169–184.
3. *Радев, Легкоступ, Александрова, 2011*: Пл. Радев, Пл. Легкоступ, А. Александрова. *Основи на училищната педагогика*. Пловдив, 2011.
4. *Alsop, R.* The trophy kids go to work. *The Wall Street Journal*. <http://sec.online.wsj.com/article/sb122455219391652725.html>.
5. *Atkin, 2007*: D. J. Atkin. *Communication technology and social change: theory and implications*. Routledge: Routledge Publishing House, 2007.
6. *Berk, 2009a*: R. A. Berk. *Multimedia teaching with video clips: TV, movies, YouTube in the college classroom*. *International Journal on Technology in Teaching and Learning*, 5, 2009.
7. *Berk, 2009b*: R. A. Berk. *Top secret tips for successful humor in the workplace*. Columbia MD: Coventry Press, 2009.
8. *Cameron, Wilcox, Reber, Shin, 2008*: G. T. Cameron, D. L. Wilcox, B. H. Reber, J. Shin. *Public relations today: Managing competition and conflict*. Boston, MA: Pearson Education, 2008.
9. *Gomez, 2007*: J. Gomez. *Print is dead: Books in our digital age*. NY: Palgrave Macmillan, 2007.
10. *Howe, Strauss, 2000*: N. Howe, W. Strauss. *Millennials rising: The next great generation*. NY: Vintage Books, 2000.

11. *Jenkins, 2006*: H. Jenkins. Convergence culture: Where old and new media collide. NY: New York University Press, 2006.
12. *Martin, Tulgan, 2001*: C. A. Martin, B. Tulgan. Managing generation Y. Amherst, MA: HRD Press, 2001.
13. *McCrindle, Wolfinger, 2011*: M. McCrindle, E. Wolfinger. The ABC of XYZ: Understanding the Global Generation, ABN: 99105510772, 2011.
14. *Prensky, 2001a*: M. Prensky. Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 9, 2001.
15. *Prensky, 2001b*: M. Prensky. Digital natives, digital immigrants, part 2: Do they really think differently? On the Horizon, 9, 2001.
16. *Prensky, 2005*: M. Prensky. The net generation. Journal of American Psychiatric Association. 7, 2005.
17. *Prensky, 2006*: M. Prensky. Don't bother me mom! I'm learning. St. Paul, MN, 2006.
18. *Pryor; Hurtado, DeAngelo, Sharkness, Romero, Korn, Tran, 2009*: J. H. Pryor, S. Hurtado, L. DeAngelo, J. Sharkness, L. C. Romero, W. S. Korn, S. Tran. The American freshman: National norms for fall 2008. Los Angeles: Higher Education Research Institute, UCLA, 2009.
19. *Tapscott, 1997*: J. Tapscott. Growing up digital: The rise of the net generation. NY: McGraw-Hill, 1997.
20. *Tapscott, 2009*: J. Tapscott. Growing up digital: How the net generation is changing your world. NY: McGraw-Hill, 2009.
21. *Tarlow, Tarlow, 2002*: M. Tarlow, P. Tarlow. Digital aboriginal: The direction of business now—Instinctive, nomadic, and ever-changing. NY: Grand Central Publishing, Hachette Book Group, 2002.
22. *Vaidhyanathan, 2008*: S. Vaidhyanathan. Generational myth: Not all young people are tech-savvy. The Chronicle of Higher Education, 55, 2008.

СЪВРЕМЕННИ СТРАТЕГИИ ЗА ОБУЧЕНИЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ В СРЕДНАТА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

МАРИАНА ГЪРМИДОЛОВА

Резюме

В статията се разглеждат характеристиките на съвременното поколение ученици, за които се приема терминът „нет-поколение“. Тези специфики са важни и налагат промени в методите и прийомите не работа по всички учебни дисциплини. Изведени са образователни стратегии на работа, които се

основават на характерните особености на съвременното поколение и са гаранция за успех в образователния процес.

Ключови думи: Нет-поколение, образователни стратегии, характеристики на Нет-поколениято, изобразително изкуство

MODERN LEARNING STRATEGIES FOR STUDENTS IN SECONDARY SCHOOL

MARIANA GARMIDOLOVA

Summary

The article examines the characteristics of the modern generation, for which we accept the term “Net-generation”. These specific characteristics are important and require changes in the methods and approaches of work in all academic disciplines. On the base of the characteristics of the modern generation are drawn important educational strategies, which guarantee success in the educational process.

Key words: Net-generation, learning strategies, characteristics of the Net-generation, fine arts